

VTT Sinikka Salo
Johtokunnan jäsen
Suomen Pankki

"Euro, eurooppalaiset rahoitusmarkkinat ja naisyrittäjyys"

Puheenvuoro Ensimmäisessä eurooppalaisessa naisyrittäjyyskonferenssissa Jyväskylässä, 11.2.2005

Jo filosofi Platon sanoi 2000 vuotta sitten, että mikään valtio ei ole hyvä, jos puolet sen lahjakkuudesta on käyttämättä. Tämä pätee edelleenkin. Naisten lahjakkuuden täysimääräinen käyttöönotto kaikilla elämäntilanteilla on välttämätöntä ja ajankohtaista. Tämä pätee myös yrittäjyyteen. EU:ssa, jossa yrittäjyyttä ylipäänsä tulisi vahvasti elvyttää, naisyrittäjiä on keskimäärin vain 27 % yrittäjien määrästä¹. On siis ilmeistä, että naisia ja nimenomaan naisyrittäjiä tarvitaan, jotta Euroopassa saadaan aikaan dynaamisempaa taloudellista kasvua ja selvitään mm. väestön ikääntymisen tuomilta haasteilta.

On aiheellista, että syitä naisyrittäjien pieneen osuuteen pyritään selvittämään ja poistamaan esteitä – jotka uskoakseni pitkälti liittyvät samoihin vanhoihin asenteisiin jotka vielä vallitsevat työelämässä ja etenkin taloudellisessa päätöksentekokulttuurissa. Itse korostaisin yrittäjyyden hyviä puolia, riskinoton vastapainona yrittämiseen liittyvää vapautta ja mahdollisuuksia oman elämän hallintaan. Naisten elämään tunnetusti – etenkin elämän ruuhkavuosina lasten ollessa pieniä – edellyttää useiden roolien hallintaa ja siten antaa myös hyvät lähtökohdat toimia yrittäjänä, jossa myös edellytetään useiden roolien hallintaa.

En aio tässä esityksessäni tarkastella kuitenkaan lähemmin naisyrittäjyyden psykologisia tai henkilöön liittyviä edellytyksiä. Sen asemesta aion keskittyä yrittäjyyden makrotaloudellisiin puitteisiin, jotka ovat tärkeitä mutta jäävät usein erityisesti naisilta vähälle huomiolle. Erityisesti aion tässä esityksessäni arvioida euron ja yhteisen rahapolitiikan sekä integroituvien EU:n laajuisten rahoitusmarkkinoiden vaikutuksia yrittämisen toimintaympäristöön. Mielestäni euro ja eurooppalainen yrittäjyys kytkeytyvät erittäin tiiviisti yhteen. Esityksessäni pyrin argumentoimaan myös, miksi euro on mannaa nimenomaan naisyrittäjille!

Euro keskeinen osa eurooppalaista yhteismarkkinaohjelmaa

Yhteinen rahamme euro ja eurooppalaisen yrittäjyyden toimintaympäristö kytkeytyvät selkeästi yhteen. Yhteinen raha on osa EU:n yhteismarkkinaohjelmaa, jonka pyrkimyksestä on rakentaa Eurooppaan laajat kotimarkkinat, jotka antavat yrittämiselle parhaat mahdolliset edellytykset. Avoimilla ja laajoilla yhteismarkkinoilla innovaatioiden tekeminen ja tuotteistaminen on kannattavampaa kuin se olisi kansallisesti

¹ v. 2002, lukuun ottamatta maatalousyrittäjiä.

rajatuilla, pakostakin suppeilla ja syrjivillä markkinoilla. Ajatus laajoista yhteismarkkinoista on koko EU:n ydin ja samalla unionin suurin saavutus yritystoiminnan kannalta. Yhteismarkkinaohjelmalla on monia – myös naisyrittäjien kannalta tärkeitä – puolia, kuten syrjimätön kauppapolitiikka, teknisten standardien vähentäminen, kilpailupolitiikan EU-tasoinen valvonta ja niin edelleen. Keskeinen merkitys on yhteisellä rahalla, joka on luotu, jotta todelliset yhteismarkkinat voisivat toteutua. Muistakaamme, että EU:n komissio ajoi rahaliittohanketta määrätietoisesti eteenpäin juuri tunnuksen "yhdet markkinat – yksi raha" alla.

Euron näkyvin merkitys: euroalueen sisäisten valuuttakurssiriskien poistuminen

Euron käyttöönoton näkyvin merkitys oli sitä, että aikaisemmin merkittävät valuuttakurssiriskit euroalueen sisällä poistuivat ja näin euroalueen markkinat ovat entistä tiiviimmin kytkeytyneet toisiinsa. Valuuttakurssiriskien häviäminen ja valuutanvaihtokulujen jääminen pois on hyödyttänyt kuluttajaa ja parantanut varsinkin pienten yritysten kansainvälistymismahdollisuuksia. Ne haitat, joita oman rahan ja rahaolojen "eksoottisuudesta" ennen aiheutui kansainvälisessä toiminnassa, ovat nyt suurelta osalta poistuneet, ja kilpailun lähtökohdat siltä osin ovat tasoittuneet, ei vain suuryrityksille vaan aivan ruohonjuuritasolle asti – siis myös ja ehkäpä nimenomaan juuri pienille ja keskisuurille yrittäjille. Pienten yritystenhän on ymmärrettävistä syistä vaikeampaa toimia useissa valuutoissa ja suojautua valuuttakurssiriskeiltä kuin suurten yritysten. Lisäksi suurena valuuttana euro ei ole samanlainen helppo kohde spekulatiivisille valuuttahyökkäyksille kuin esimerkiksi markka ja monet muut pienet eurooppalaiset valuutat olivat, ja tässä mielessä se myös on suojannut euroalueen asukkaita valuuttamarkkinoiden keinottelupaineilta, vaikkakin euron kurssivaihtelut euroaleen ulkopuolisiin valuuttoihin, mm. dollariin, nähden ovat tietenkin tosiasia myös rahaliiton oloissa, eikä niitä voida Euroopan sisäisin järjestelyin voittaa.

EKP:n rahapolitiikka ollut onnistunutta

Euron käyttöönoton jälkeen kulunut kuusi vuotta on liian lyhyt ajanjakso, jotta voisimme täysin luotettavasti arvioida rahaliiton ja yhteisen rahapolitiikan onnistumista. Kiistatta voitaneen kuitenkin sanoa, että ensimmäisten vuosiansa aikana Euroopan keskuspankin rahapolitiikka on onnistunut paremmin kuin tuskin kukaan osasi etukäteen odottaa tai edes toivoa. Haastavista oloista huolimatta – viittaa tässä erityisesti kansainvälisten suhdanteiden sekä öljyn ja muiden raaka-aineiden hintojen voimakkaisiin vaihteluihin – Euroopan keskuspankki on onnistunut säilyttämään yleisen hintakehityksen vakaana euroalueella. Mielenkiintoista ja erityisen tervetullutta on, että hintavakaus ja rahan arvoon kohdistuva luottamus on onnistuttu varmistamaan tarvitsematta edes turvautua kovaotteiseen rahapolitiikkaan. Korothan ovat historiallisen matalia, varsinkin Suomen myrskyisään rahahistoriaan verrattuna.

Euroopan keskuspankin rahapolitiikkaa kohtaan suunnataan luonnollisesti jatkuvasti kritiikkiä eri puolilta. Olemme kuitenkin hyvin kaukana niistä kauhukuvista, joihin jotkut, etenkin ulkopuoliset tarkkailijat – luultavasti täysin tosissaan – etukäteen povasivat rahaliiton johtavan muutamassa vuodessa. Huolet olivat tavallaan ymmärrettäviä; lukuisten maiden ja keskuspankkien kokemukset osoittavat, että hyvää rahapolitiikkaa ei välttämättä ole helppo harjoittaa. Rahapolitiikan harjoittaminen on erityisen vaikeaa uudelle, toimintansa vasta aloittavalle keskuspankille. Erityisen haastavaa se oli Euroopan keskuspankille, joka joutui aloittamaan toimintansa uusissa ja ennen kokemattomissa oloissa. Kaikista epäilyksistä huolimatta Euroopan keskuspankki onnistui saamaan rahapolitiikalleen nopeasti kansalaisten ja markkinoiden luottamuksen tai kuten ekonomistit sanovat, varmistamaan rahapolitiikkansa uskottavuuden. Yhteisen rahapolitiikan uskottavuus näkyy euroalueen rahoitusmarkkinoilla selvästi ja kouriintuntuvasti nykyisissä matalissa markkinakoroissa ja alhaisessa inflaatiossa.

Yrittäjyyttä ja yritystoimintaa ei voida luoda rahapolitiikan keinoin tai muilla keskuspankin käytettävissä olevilla välineillä. Keskuspankki voi kuitenkin toimillaan tukea yritystoimintaa ja luoda omalta osaltaan otolliset puitteet yritystoiminnan harjoittamiselle. Nykyisin on yleisesti hyväksytty se näkemys, että keskuspankki edistää yritystoiminnan edellytyksiä parhaiten harjoittamalla pitkäjänteistä ja johdonmukaista rahapolitiikkaa ja luomalla ja säilyttämällä tätä kautta pysyvästi vakaat rahaolot. Euroopan keskuspankin euroalueen hintavakauteen tähtäävä rahapolitiikka ja yleisempikin pyrkimys rakentaa vakauden ilmapiiri tarjoaa malliesimerkin tällaisesta politiikasta.

Yhteenvedona voidaan siis todeta, että yhteinen rahapolitiikka ja Euroopan keskuspankin rakentama vakauden ilmapiiri ovat parantaneet yrittäjyyden edellytyksiä Euroopassa luomalla yrityksille rahataloudellisesti vakaan toimintaympäristön. Vakaus ja ennustettavuus on yritystoiminnan suunnittelun kannalta keskeistä, ja rahataloudellisesti vakaaseen toimintaympäristöön kuuluvat myös vakaat ja alhaiset korot.

Suurella valuutta-alueella hyvät lähtökohdat yrittäjyydelle

Seuraavaksi pohdiskelen kuulumista euroalueeseen – suureen valuutta-alueeseen – hieman tarkemmin. Ekonomistit ovat keskustelleet paljon siitä, mitä haittoja ja hyötyjä liittyy yhtäältä suureen ja toisaalta pieneen valuutta-alueeseen. Kysymys voidaan esittää myös yrittäjyyden näkökulmasta. Kokemukset erikokoisista valuutta-alueista ovat hyvin vaihtelevia, mutta kokonaisuutena ottaen ne näyttävät viittaavan siihen suuntaan, että suuri valuutta-alue voi tarjota yrittäjyydelle pitemmän päälle paremmat lähtökohdat kuin pieni valuutta-alue. Keskeinen asia on valuutta-alueen vakaus, jota alueen suuri koko ilmeisesti tukee. Rahapolitiikan vakauteen kiinnitettiin Euroopan rahaliittoa rakennettaessa sitä paitsi aivan erityistä huomiota. Hintavakaus on EU:n perustamissopimuksessa määritelty Euroopan keskuspankkijärjestelmän ensisijaiseksi tavoitteeksi, ja sopimus myös suojaa keskuspankkeja poliittisilta paineilta, jotka saattaisivat

horjuttaa luottamusta politiikan vakauteen ja jatkuvuuteen. Nämä samat takuut sisältyvät myös käsitte-lyssä olevaan ehdotukseen EU:n uudeksi perustuslaiksi.

Yksi luottamusta lisännyt asia on, että euro on selkeyttänyt talouspolitiikan vastuunjakoa ja yleisemmin taloudellisia vastuita tuntuvasti koko rahaliiton alueella. Talouspoliittinen vastuu kansallisesta hintavakaudesta ja kilpailukyvyistä – siis hintavakaudesta suhteessa muuhun euroalueeseen ja kilpailukyvyistä globaaleilla markkinoilla – kuuluu selkeästi finanssi- ja työmarkkinapolitiikalle, viime kädessä yksittäisille päätöksentekijöille eri tahoilla, ei vähiten yrityksissä. Talouspolitiikan tai yritystoiminnan virheitä ei voi ajatella jätettävän a jälkikäteen valuuttakurssipolitiikalla korjattaviksi niin kuin joskus aikaisemmin tehtiin. Tämän ovat myös talouspolitiikan ja työmarkkinoiden päätöksentekijät Suomessa enimmäkseen varsin hyvin ymmärtäneet. Sekä julkinen sektori että yritykset osasivat käyttää edellisen noususuhdanteen ja heikon euron mukanaan tuomat tulot viisaasti, ja inflaatio pysyi hyvin kurissa. Varovaisuuteen on syytä jatkossakin. Maailmantaloudessa on ollut meneillään nousukausi, mutta ei ole mitään takeita siitä, että se jatkuisi pitkään yhtä voimakkaana kuin viime vuonna. Valuuttakurssien kehitystä on vielä vaikeampi ennustaa kuin kokonaistuotannon kehitystä, mutta aikaisemman kokemuksen perusteella kurssien suuret vaihtelut ovat tulevaisuudessakin mahdollisia ja jopa todennäköisiä. Yritysten tulisi siten varautua muiden mahdollisuuksien ohella myös siihen, että euro vahvistuu tuntuvasti vielä nykyisestään.

Yrittäjät eivät vielä hyödyntäneet euroalueen yhteismarkkinoita täysmääräisesti

Vaikka yritysten kotimarkkinat laajenivat EU:n yhteismarkkinaohjelman ja rahaliiton perustamisen myötä, ne eivät näytä toistaiseksi onnistuneen hyödyntämään laajentuneita kotimarkkinoitaan erityisen hyvin. Tilastot Suomen osallistumisesta sisäkauppaan kertovat, että uusia mahdollisuuksia tuskin on loppuun asti käytetty. Vienti Suomesta euroalueen muihin maihin tosin kasvoi euroalueen syntymisen jälkeen ja saavutti huippunsa, noin 17 miljardia euroa, vuonna 2001. Tämä jälkeen vuotuinen vienti euroalueelle on kuitenkin pienentynyt ja jää nyt arviolta noin 14,5 miljardin euron tasolle. Samaan aikaan vienti muualle on lisääntynyt 22,5 miljardista eurosta noin 23,5 miljardiin euroon. Nämä numerot eivät sulje pois sitä mahdollisuutta että euron käyttöönotto on sinänsä vahvistanut vientiä euromaihin, mahdollisesti tuntuvastikin. Vaikutukset ovat vain saattaneet peittyä kansainvälisen suhdannevaihtelun vastakkaisuun-
taisiin vaikutuksiin.

Uskoisin kuitenkin, että yrittäjät voisivat pyrkiä hyödyntämään nykyistä paremmin euron myötä tavallaan laajentuneiden kotimarkkinoiden tarjoamia mahdollisuuksia. Kaikissa euroalueen maissa etenkin pienten ja keskisuurten yritysten kannattaisi mielestäni lisätä ponnistuksiaan euroalueen koko laajan ja vauraan markkina-alueen valloittamiseksi. Tämä siitäkkin huolimatta, että nämä markkinat eivät todennäköisesti jatkossakaan kasva yhtä nopeasti kuin jotkut muut, maantieteellisesti ja kulttuurillisesti kaukaisemmat markkinat.

Euroopan laajuiset, aidosti integroituneet rahoitusmarkkinat keskeisessä asemassa yritystoiminnan edistämiseksi ...

Rahaliiton perustamisen ja yhteismarkkinaohjelman toteuttamisen jälkeen on vuorossa aidosti Euroopan laajuisten rahoitusmarkkinoiden synnyttäminen. Osaksi tämä kehitys on käynnistynyt aivan luonnollisella tavalla: alueen sisäisten valuuttakurssiriskien häviämisen rauhoitti tuntuvasti Euroopan rahaoloja, ja tämä on vauhdittanut Euroopan rahoitusmarkkinoiden yhdentymistä. Määrätietoista ja koordinoitua työtä tarvitaan kuitenkin vielä paljon. Tavoitteena on, että yritysten käytössä pitäisi olla Euroopan laajuiset rahoitusmarkkinat, jotka takaavat laajimmat palvelut kilpailukykyisimpiin hintoihin, ja että laskuttamisen ja maksuliikenteen hoidon kannalta ei pitäisi olla merkitystä, asioidaanko euroalueen eri maiden välillä vai yhden maan sisällä. Viimeksi mainittuun liittyen todettakoon, että mm. euroalueen keskuspankkien tehtävänä on työskennellä tämän maksuliikkeen sujuvuuden edistämiseksi. Näiden tavoitteiden merkitys yritystoiminnan edellytysten kannalta on ilmeinen, mutta tavoitteet eivät ole vielä täysin toteutuneet.

Euron käyttöönoton jälkeen tietty osa euroalueen rahoitusmarkkinoista integroitui erittäin nopeasti lähes täysin; esimerkiksi pankkien väliset vakuudettomat lyhyen rahan markkinat toimivat nykyisin kitkatta ja yhtenäisesti koko euroalueella. Edistystä on tapahtunut muillakin markkinalohkoilla.

Saavutetuista edistysaskeleista huolimatta euroalueen rahoitusmarkkinat ovat edelleen monessa suhteessa lohkoutuneet. Yhdentymiskehityksen tiellä on historialliset erot toimintatavoissa, lainsäädäntöön (kuten konkurssi- ja verotuslainsäädäntöön) liittyvät erot sekä valvontajärjestelmien ja hallinnollisten lupamenettelyjen erot. Rahoitusmarkkinoiden perusrakenteet kuten arvopapereiden selvityskeskukset toimivat myös eri maissa eri tavoin, eikä niitä ole helppo yhdistää yhdeksi kokonaisuudeksi.

Markkinoiden yhdentymistä jarruttavista erilaisista kitkatekijöistä huolimatta olen optimistinen EU:n rahoitusmarkkinoiden yhdentymiskehityksen suhteen. Edut aidosti yhtenäisistä Euroopan laajuisista rahoitusmarkkinoista ovat yksinkertaisesti liian suuret, jotta voisimme jättää ne hyödyntämättä. Yrittäjyyden ja sitä kautta koko talouden dynamiikan elvyttäminen on ratkaisevan tärkeä asia Euroopan kohtalonkysymysten, nimittäin työllisyyden, kilpailukyvyn ja valtioiden budjettitalouden tulevan kehityksen kannalta. Talouden dynamiikan elvyttämisessä hyvin toimivat, aidosti Euroopan laajuiset rahoitusmarkkinat ovat puolestaan keskeisessä asemassa.

Rahoitusmarkkinoiden kehittämistyö ja säätelyn yhtenäistäminen onkin EU:n talouspoliittisessa yhteistyössä keskeisellä sijalla lähivuosina. Uutta suurta lainsäädäntöohjelmaa tuskin on tarpeen laatia. Oleellista sitä vastoin on päättymässä olevaan rahoituspalvelujen toimintasuunnitelmaan (Financial Services Ac-

tion Plan – FSAP) sisältyvän rahoitusmarkkinalainsäädännön ja valvontakehikon kunnollinen toimeenpano. Tämä työkenttä tarjoaa erinomaisen esimerkin niistä hyödyistä, joita määrätietoisella eurooppalaisella talouspoliittisella yhteistyöllä voidaan saavuttaa. On tärkeää, että keskuspankit, muut viranomaiset ja yksityiset pankit työskentelevät määrätietoisesti aidosti yhtenäisen rahan vyöhykkeen luomiseksi euroalueelle.

... esimerkkinä pääomasijoittajien merkitys

Yhdysvaltain rahoitusmarkkinat tarjoavat hyvän esimerkin eduista, joita hyvin kehittyneet rahoitusmarkkinat tarjoavat yrityksille ja yrittäjyydelle. Yrittäjyyteen perustuvilla yhtiöillä ja näiden toteuttamalla innovaatioilla eli keksintöjen kaupallisella hyödyntämisellä on ollut huomattava vaikutus maan talouden vahvaan kilpailukykyyn ja jatkuvasti nopeaan kasvuun. Yrittäjyyden nousu Yhdysvalloissa on ollut paljolti mahdollista vain aktiivisten ja taitavien pääomasijoittajien ansiosta. Ekonomistit, yritysjohtajat ja poliittiset päätöksentekijät ovatkin nykyisin laajalti yhtä mieltä siitä, että elinvoimainen pääomasijoitustoiminta on maan innovatiivisuuden tärkeimpiä avaintekijöitä. Samalla tavoin uskotaan laajalti, että pääomasijoitustoiminnan heikkous on Euroopan talousdynamiikan heikkouden tärkeä syy. Riskipääoman tarjonta asukasta kohden on ollut Euroopassa karkeasti ottaen vain noin viidennes Yhdysvaltain tasosta. EU ja jäsenvaltiot ovatkin pyrkineet viime aikoina kiinnittämään huomiota pienten ja keskisuurten yritysten riskipääoman saatavuuden turvaamiseen.

Toimet riskipääomien tarjonnan lisäämiseksi Euroopassa ovat siis tervetulleita. Kuitenkin on syytä huomata, että rahoitusmarkkinat muodostavat tavallaan yhden kokonaisuuden ja että pääomasijoitustoiminnan kukoistus Yhdysvalloissa perustuu paljolti rahoitusmarkkinoiden muiden lohkojen toimivuuteen. Mainitsen tästä vain yhden esimerkin. Mahdollisuudet irtaantua tehdyistä sijoituksista kannattavasti vaikeuttavat huomattavasti pääomasijoittajien halukkuuteen tehdä sijoituksia ja kerätä uutta pääomaa uusiin sijoituksiin. Pääomasijoitustoiminnan kehitys riippuu siten myös siitä, kuinka hyvin rahoitusjärjestelmä tuottaa irtaantumismahdollisuuksia. Irtautuminen tapahtuu esimerkiksi listautumalla pörssiin. Pienillä kansallisilla rahoitusmarkkinoilla irtaantumismahdollisuudet väistämättä ovat rajalliset. Tämä kävi hyvin ilmi Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen selvityksestä, jonka mukaan – huolimatta 1990-luvun vahvasta kehityksestä – kotimaiset rahoitusmarkkinat eivät välttämättä vastaa pääomasijoittajien irtautumistarpeisiin. Syinä tähän ovat selvityksen mukaan mm. listautumismahdollisuuksien voimakas syklisyys, osake-markkinoiden volatiilisuus sekä eräät muut kotimaisten markkinoiden ominaisuudet. Selvää on, että Euroopan pääoma- ja rahoitusmarkkinoiden yhdentyminen tarjoaisi merkittäviä mahdollisuuksia parantaa pääomasijoittajien irtaantumismahdollisia ja kehittää sitä kautta koko pääomasijoitustoimintaa.

Hyvät kuulijat!

On tärkeää, että naisyrittäjyyteen Euroopassa kiinnitetään huomiota. Olen samaa mieltä kuin alussa siteeraamani Platon – naisten puolikkaan osuutta luovuudesta ja kokemuksesta ei ole varaa jättää hyödynämättä myöskään eurooppalaisilla yhteismarkkinoilla ja EU:n strategioissa. Mutta kun tämä Platonin mielipide on ollut tiedossa jo pari tuhatta vuotta eikä se vielä ole toteutunut, naisten itsensä on tuotava painokkaasti esille asian tärkeyttä ja toimia asiantilan korjaamiseksi. Onkin upeaa, että naisyrittäjät ovat kokoontuneet nyt ensimmäistä kertaa eurooppalaisella tasolla pohtimaan yhdessä myös omaa rooliaan.

EU:n kehittämisstrategian, ns. Lissabonin strategian tavoite on, että Euroopasta tulisi luoda ”maailman kilpailukykyisin ja dynaamisin tietopohjainen talous, joka kykenee ylläpitämään kestäväää talouskasvua, luomaan uusia ja parempia työpaikkoja ja lisäämään sosiaalista yhteenkuuluvuutta”. Tämä tavoite on haastava, ja siksi on selvää, että siinä tarvitaan naisten panosta myös yrittäjyydessä. Tarvitaan uusia yrityksiä ja työpaikkoja etenkin palvelusektorilla, jossa naisilla on korkeaa osaamista sekä perinteisillä aloilla että liike-elämää palvelevilla aloilla. Monet esimerkit osoittavat myös, että naisyrittäjät ovat pystyneet rakentamaan menestyviä *brändejä* sellaisillakin toimialoilla, joita ei ole ollut tapana pitää lupaavina nykypäivän Euroopassa. Naiset ovat avainasemassa Euroopan talouden uudistamisessa.

Lopuksi haluan kuitenkin korostaa, että tässä aika laajasti kuvailemani rahatalous tai talouspolitiikan keinot yleisemminkin voivat vain luoda edellytyksiä menestyksellisen yritystoiminnan todellisille perustekijöille – niin että innovatiivisuus, yrittäjyys ja ahkeruus pääsevät vaikuttamaan. Näissä perustekijöissä yritykset ja yrittäjät itse ovat tietenkin aivan keskeisessä asemassa. Kiristynvä kilpailu laajenevilla markkinoilla tuottaa ongelmia niille yrityksille, jotka eivät pysty tarjoamaan muista erottuvaa laatua. Toisaalta markkinoiden avautuminen tuo suuria mahdollisuuksia niille yrittäjille, jotka pystyvät ottamaan aloitteen omiin käsiinsä ja löytävät euroalueelta ja koko EU:n sisämarkkinoilta siellä olevan suuren potentiaalisen kysynnän. Ennustan suuria mahdollisuuksia naisille! Ja Euroopalle heidän kauttaan!